

Het domein van de religies

Bernard ter Haar, februari 2015

De aanslagen in Parijs op Charlie Hebdo en een joodse supermarkt in het begin van 2015 hebben veel onzekerheid gecreëerd. Het valt ook niet mee om een duiding te geven aan deze aanslagen die verder gaat dan afschuw en afkeuring. Zeker niet omdat de kern van waar het hier om gaat al sinds mensenheugenis spanning in elke samenleving heeft gelegd: de maatschappelijke ruimte die voor een religie wordt geclaimd en de beklemming van de menselijke vrijheid die dat veroorzaakt. Wat ik daarmee bedoel? Medicijnmannen die precies vertellen wat iemand wel en niet mag doen. Ketteren die worden verbrand. Cartoonisten die worden doodgeschoten. Gereformeerde gelovigen die wekelijks met de hel worden bedreigd. Homo's die hun aard niet mogen volgen.

Waar gaat het om? Er bestaan in de wereld honderden religies, sommige zijn uitgestorven, andere zijn heel groot geworden. Ze zijn allemaal nep. Menselijke fantasieën om het onbekende een betekenis te geven. Sommige religies hebben een heel rijke gedachtenwereld, met levenswijsheid van vele geslachten, die gebundeld is in prachtige verhalen. Andere religies zijn het slachtoffer geworden van lust naar macht en geweld. Het is voor machthebbers ook zo verleidelijk om een religie te misbruiken om hun eigen macht te verstevigen of te rechtvaardigen.

Iedereen in deze wereld is er zich van bewust dat er niet één religie is in deze wereld, maar vele. Het aanhangen van een religie, geloven, is dus een keuze. Een individuele keuze. Je kiest ervoor om te geloven omdat dat zin geeft aan je bestaan. Of omdat je er het onbekende een betekenis mee kunt geven. Of omdat je kiest voor een plaats in de kring van gelovigen. Of omdat je je ouders wilt volgen in hun geloof. Het is een keuze die vaak op de proef kan worden gesteld. Ieder moment kan er iemand de hoek om komen die zegt: "het is allemaal nep, die religie van jou". En misschien heeft 'ie wel gelijk. Een fundamentele twijfel hoort thuis bij elk geloof. Daar wordt de kwaliteit van dat geloof ook niet minder van. "Geloven" is iets anders dan "weten". Er is wel gezegd: "Wie niet kan twijfelen, kan ook niet geloven". We vinden het belangrijk dat iedereen de keuze om religieus te zijn in alle vrijheid kan maken. Maar waar ligt de grens van het religieus zijn in het maatschappelijke verkeer?

Het is logisch, juist vanwege die fundamentele twijfel, dat gelovigen niets proberen op te leggen aan niet-gelovigen of anders-gelovigen. Dus geen verbod op het gebruik van condooms. Dus geen verplichte winkelsluiting op zondag. Dus geen verbod op het afbeelden van een historische figuur, een profeet bijvoorbeeld.

Logisch, maar niet gebruikelijk. Er zijn juist overal maatschappelijke beperkingen, geboden, verboden, met een religieuze oorsprong. Het was en is op vele plaatsen in de wereld levensgevaarlijk om ongelovig te zijn. Er is dus nog een wereld te winnen, of soms te verdedigen. Een wereld waarin het respect voor gelovig zijn wordt gespiegeld in een minstens even groot respect voor het niet-gelovig of het anders-gelovig zijn. Die wederzijdse verdraagzaamheid hebben we in veel samenlevingen ook al gezien. Maar hij gaat gemakkelijk verloren en moet dan weer opnieuw uitgevonden worden.

In grote delen van Europa, en zeker in Nederland, is dat wederzijdse respect vergaand gerealiseerd. Je mag grappen over elkaar maken, je mag de ander beklagen, beschimpen zelfs, maar elk heeft het recht op zijn eigen keuze voor religie of niet. De ander iets verbieden of verplichten op religieuze gronden hoort daar niet bij. Geweld gebruiken om de ander in jouw keurslijf te dwingen al helemaal niet. Dat we elkaar ruimte gunnen past ook in een land waarvan inmiddels de meerderheid niet religieus is (en toch best gelukkig). Maar als de meerderheid wel religieus zou zijn past het ook! Een verworvenheid waarvan je je bewust moet zijn, om hem overtuigend te kunnen uitleggen. Ook aan radicaal gelovigen.